

کاربست فرآیند یکپارچه طراحی شهری در بازآفرینی بافت‌های تاریخی

(مورد مطالعه: محله حسن آباد اصفهان)^۱

مینا بهرامی فرد^۲

(کارشناسی شهرسازی، موسسه آموزش عالی دانش پژوهان پیشرو اصفهان، ایران)

چکیده

طراحی شهری و سیر تحول دو جریان «حفاظت و بازآفرینی یکپارچه» شهری به‌عنوان محتوا و محصول فرآیند یکپارچه طراحی شهری در فضاهای تاریخی و بیان دو الگوی جدید طراحی شهری فرآیند رویه محور و محتوا محور به این نکته رسید که «فرآیند یکپارچه طراحی شهری» حاصل جمع دو فرآیند مذکور می‌باشد و برای رسیدن به «یکپارچگی» در مکان تاریخی شهر به فرآیند طراحی شهری، توأمان با «حفاظت» و «بازآفرینی» در فضاهای تاریخی نیاز است. همگرایی این دو جریان، با فرآیند یکپارچه طراحی شهری و به این دلیل مورد توجه قرار می‌گیرد. یکی از زمینه‌های اقدام در شهرهای خصوصاً تاریخی، بازآفرینی شهری است و سؤال اساسی اینجاست که فرآیند یکپارچه طراحی شهری چگونه می‌تواند در غالب سیاست بازآفرینی فعال، به دو جریان حفاظت و توسعه توازن ببخشد. مفهوم بازآفرینی شهری نگرش و اقداماتی جامع و یکپارچه برای حل مشکلات شهری منطقه‌ی هدف عملیات است که در نهایت به پیشرفت پایداری اقتصادی، کالبدی، اجتماعی و محیطی خواهد انجامید که معیارهای کالبدی و غیرکالبدی در محله به معیارهای بازآفرینی شهری قابل تغییر می‌باشند و با تغییر این معیارها حیات شهری به این محله باز می‌گردد و ساکنین در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی از رفاه و آسایش برخوردار می‌شوند. بازآفرینی شهری مشتمل بر اصول و فرایندهای تغییر و تحولات اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، حکمروایی، کیفیت محیط زیست و توسعه پایدار می‌باشد که بر این اساس می‌توان به برخی از ویژگی‌های بازآفرینی شهری از جمله حرکت به سوی شکل جامع‌تری از سیاست گذاری و اعمال تمرکز بر روی راه‌حل‌های یکپارچه، مشارکت چند بخشی با تأکید بر نقش گروه‌های اجتماعی، معرفی ایده گسترده‌تری از پایداری زیست محیطی و معرفی مجدد یک چشم‌انداز راهبردی دراز مدت اشاره کرد. از مهم‌ترین اقدامات لازم برای احیای مراکز تاریخی شهرها، شناخت کامل، درک اهمیت و ویژگی‌های خاص فضایی، مختصات کالبدی، بازه‌های هویتی و سیر دگرگونی و تحول آن در گذر زمان است. دیدگاه هم‌گرایی طراحی شهری و بازآفرینی یکپارچه شهری به‌عنوان رهیافتی جامع، فراگیر و عملیاتی که در بردارنده برنامه‌های ارتقای کیفیت در بافت‌های شهری با اهداف یکپارچه محتوایی و کالبدی در پس زمینه مکان‌های تاریخی فرهنگی است، مورد بررسی قرار می‌گیرد. فرآیند طراحی شهری با هدف بازآفرینی و احیاء مکان‌های تاریخی یا سازمان فضایی بخشی از بافت تاریخی اصفهان باز می‌نمایند. فرآیند یکپارچه طراحی شهری در بازطراحی تداوم مکانی محله حسن آباد اصفهان با هدف بازآفرینی بافت تاریخی، مورد استفاده قرار می‌گیرد. روش گردآوری اطلاعات در این پژوهش کتابخانه‌ای و میدانی است و با استفاده از روش مروری ساده و رویکرد توصیفی-تحلیلی به تبیین مؤلفه‌های بازآفرینی شهری و فرآیند طراحی شهری یکپارچه می‌پردازد و در نهایت کاربردی فرآیند طراحی شهری یکپارچه در بازآفرینی شهری محله حسن آباد اصفهان ارائه می‌شود.

واژه‌های کلیدی: فرآیند یکپارچه طراحی شهری، مکان تاریخی-فرهنگی، بازآفرینی شهری، محله حسن آباد

^۱ این مقاله مستخرج از پایان نامه مقطع کارشناسی شهرسازی خانم مینا بهرامی فرد به راهنمایی دکتر الهام قاسمی با عنوان «کاربست فرآیند یکپارچه طراحی شهری در بازآفرینی بافت‌های تاریخی (مورد مطالعه: محله حسن آباد اصفهان)» در موسسه آموزش عالی دانش پژوهان پیشرو اصفهان است.

^۲ ایمیل نویسنده مسئول: minabahrami1998@gmail.com

مقدمه و بیان مسئله

طراحی شهری از بدو پای نهادن به عرصه شهرها، توجه به فرآیند را هم‌زمان با تمرکز بر محتوا پی گرفته است. همگرایی این دو جریان، با فرآیند یکپارچه طراحی شهری و به این دلیل مورد توجه قرار می‌گیرد که از آن طریق بتوان در عین پابندی به یک روند گام به گام و مبتنی بر اصول علمی، مختصات بستر اقدام و زمینه شهری را نیز مدنظر قرار داد. یکی از زمینه‌های اقدام در شهرهای خصوصاً تاریخی، بازآفرینی شهری است و سؤال اساسی اینجاست که فرآیند یکپارچه طراحی شهری چگونه می‌تواند در غالب سیاست بازآفرینی فعال به دو جریان حفاظت و توسعه، توازن ببخشد. مفهوم بازآفرینی شهری نگرش و اقداماتی جامع و یکپارچه برای حل مشکلات شهری منطقه‌ی هدف عملیات است که در نهایت به یک پیشرفت پایداری اقتصادی، کالبدی، اجتماعی و محیطی خواهد انجامید که معیارهای کالبدی و غیرکالبدی در محله به معیارهای بازآفرینی شهری قابل تغییر می‌باشند و با تغییر این معیارها حیات شهری به این محله باز می‌گردد و ساکنین در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی از رفاه و آسایش برخوردار می‌شوند. بازآفرینی شهری مشتمل بر اصول و فرآیند تغییر و تحولات اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، حکمروایی، کیفیت محیط زیست و توسعه پایدار می‌باشد که بر این اساس می‌توان به برخی از ویژگی‌های بازآفرینی شهری از جمله حرکت به سوی شکل جامع‌تری از سیاست گذاری و اعمال تمرکز بر روی راه‌حل‌های یکپارچه، مشارکت چند بخشی با تأکید بر نقش گروه‌های اجتماعی، معرفی ایده گسترده‌تری از پایداری زیست محیطی و معرفی مجدد یک چشم انداز راهبردی دراز مدت اشاره کرد. از مهم‌ترین اقدامات لازم برای احیای مراکز تاریخی شهرها، شناخت کامل، درک اهمیت و ویژگی‌های خاص فضایی، مختصات کالبدی، بازه‌های هویتی و سیر دگرگونی و تحول آن در گذر زمان است. دیدگاه همگرایی طراحی شهری و بازآفرینی یکپارچه شهری به‌عنوان رهیافتی جامع، فراگیر و عملیاتی که دربردارنده برنامه‌های ارتقای کیفیت در بافت‌های شهری با اهداف یکپارچه محتوایی و کالبدی در پس‌زمینه مکان‌های تاریخی فرهنگی است، مورد بررسی قرار گیرد. از این رو در این تحقیق فرآیند یکپارچه طراحی شهری خود را به‌مثابه شکل‌های مرکب از فرآیند طراحی شهری با هدف بازآفرینی و احیاء مکان‌های تاریخی یا سازمان فضایی بخشی از بافت تاریخی اصفهان باز می‌نمایند. فرآیند یکپارچه طراحی شهری در باز طراحی تداوم مکانی محله حسن‌آباد اصفهان با هدف بازآفرینی بافت تاریخی، مورد استفاده قرار می‌گیرد. روش گردآوری اطلاعات در این پژوهش کتابخانه‌ای و میدانی است و با استفاده از روش مروری ساده و رویکرد توصیفی-تحلیلی به تبیین مؤلفه‌های بازآفرینی شهری و فرآیند طراحی شهری یکپارچه می‌پردازد و در نهایت کاربرد فرآیند طراحی شهری یکپارچه در بازآفرینی شهری محله حسن‌آباد اصفهان ارائه می‌شود.

اهمیت و ضرورت موضوع تحقیق

مسأله توجه و رسیدگی به بافت‌های تاریخی از دیرباز مقوله‌ای مهم و مورد توجه در حوزه‌ی مرمت شهری بوده است. در این راستا اقدامات زیادی در جهت ساماندهی این بافت‌ها انجام شده اما غالباً به دلیل ارائه راه‌حلهایی با تأکید بر معضلات کالبدی موجود به‌تنهایی پاسخ‌گوی مناسبی برای حل مسائل و معضلات نبوده‌اند. از این رو در این قسمت به بررسی ضرورت پرداختن به این موضوع پرداخته‌ایم.

در راستای شناسایی این بافت‌های تاریخی، محله حسن‌آباد در منطقه سه شهر اصفهان نیز، دارای ویژگی‌هایی حاکی از فرسودگی بافت می‌باشد. توجه به وسعت پهنه‌های فرسوده منطقه سه و به دلیل موقعیت مرکزی آن، این منطقه در شهر اصفهان از اهمیت بالایی برخوردار است. از این رو و بنا بر گفته شهرداری منطقه، ساماندهی محله حسن‌آباد، به دلیل وجود درصد بالای فرسودگی، قدمت محله و همین‌طور به‌عنوان بخشی از مسیر دست‌یابی به ساماندهی منطقه مذکور، امری ضروری می‌نماید. نیاز به رسیدگی

و توجه در همه ابعاد از جمله محیطی، اجتماعی و اقتصادی در جهت بهبود شرایط زندگی ساکنان این بافت‌های تاریخی، همواره احساس می‌شود. در این راستا، بازآفرینی رویکردی است که در سال‌های اخیر، در این زمینه مطرح شده و به برنامه‌ریزی در ابعاد مختلف کالبدی، اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی در بافت‌ها پرداخته است و دیدی جامع نگر را اتخاذ می‌کند. در واقع می‌توان گفت، این رویکرد با برنامه‌ریزی صحیح در همه‌ی ابعاد می‌تواند نگاه صرفاً کالبدی را کنترل کند. به‌منظور ایجاد پایداری بیشتر در طرح‌ها، موفقیت و تسریع آن، با تأکید بر فرآیند یکپارچه طراحی شهری محله حسن‌آباد از اهداف مهم این پژوهش می‌باشد. از این رو در راستای ارتقای کیفیت زندگی در بافت‌های تاریخی، تحقیق حاضر را ضروری می‌نماید. بازآفرینی شهری فراتر از اهداف، آرمان‌ها و دستاوردهای نوسازی شهری عمل می‌کند و بر این مسئله دلالت دارد که هر رویکردی در مواجهه با مسائل موجود در شهرها باید در مدت طولانی‌تر و به‌طور راهبردی به ساخت ذهنی اهداف بپردازد؛ بنابراین هدف تحقیق ارتقای کیفیت در بافت تاریخی حسن‌آباد اصفهان با فرآیند یکپارچه طراحی شهری است.

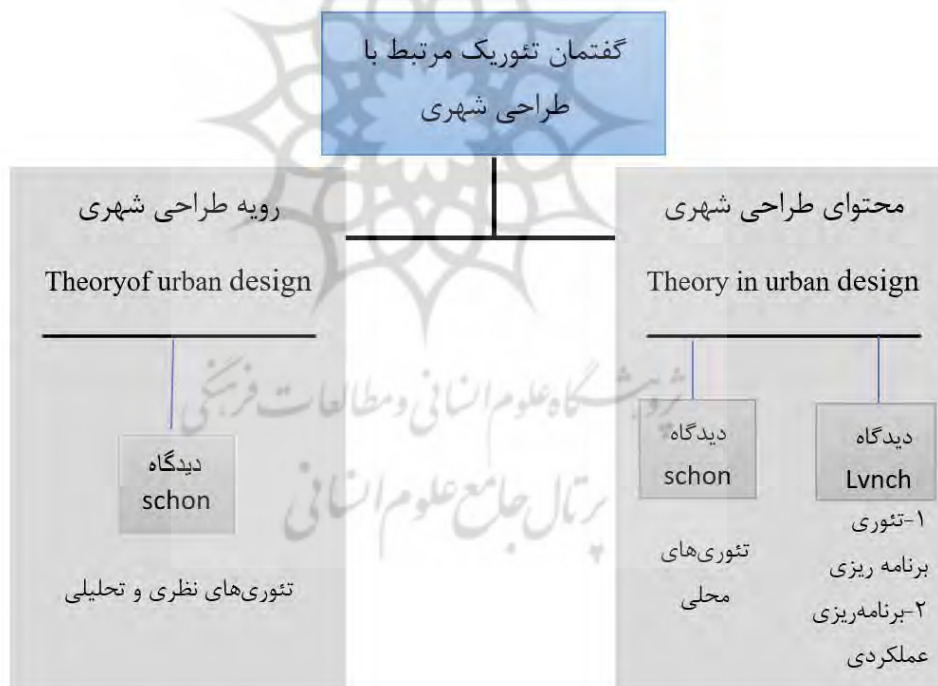
مبانی نظری

مفهوم فرایند یکپارچه طراحی شهری

بنابر بحث پایه‌ای فرانزیه لنگ حداقل دو شیوه‌ی متفاوت وجود دارد که از طریق آن‌ها می‌توان گفتمان تئوریک مرتبط با «طراحی شهری» را موردنظر و بررسی قرار داد. شیوه نخست -چنان که در «برنامه‌ریزی شهری» نیز مصداق دارد- بر این باور است که تئوری‌ها می‌توانند یا معطوف به «محتوای طراحی شهری» باشد یا معطوف به «رویه طراحی شهری» تمایز میان محتوا و شکل دسته اول دربرگیرنده تئوری‌هایی است که عمل طراحی شهری را هدایت می‌کنند. دسته دوم، تئوری‌هایی هستند که شرایط اجتماعی، اقتصادی و سیاسی اثرگذار بر رفتار و عمل طراحی شهری را بررسی و تحلیل می‌نمایند. شیوه دوم در تقسیم‌بندی تئوری‌ها نیز توسط کوین لینچ ایجاد شد؛ فردی که برای «تشریح و تبیین شهر به‌مثابه یک پدیده فضایی تئوری‌ها را به سه دسته، تقسیم نمود: الف) تئوری‌های تصمیم‌ساز یا آنچه او «تئوری برنامه‌ریزی یا تصمیم» می‌نامد؛ ب) تئوری‌هایی که مبین فرآیندهای شهری و پیامدهای آن‌هاست یا آنچه او «برنامه‌ریزی عملکردی» نام نهاد که عمدتاً از علوم اجتماعی نشأت می‌گیرد؛ و درنهایت، ج) آنچه او «تئوری هنجاری» می‌نامد که «با ارتباطات و پیوندهای قابل تعمیم میان ارزش‌های انسانی و فرم سکونتگاه‌ها، یا نحوه شناخت یک شهر خوب به هنگام مواجهه با آن، سروکار دارد» (Lynch, 1981). در اینجا می‌باید یادآوری نمود که شیوه لینچ عمدتاً برای تئوری‌های «محتوایی» برنامه‌ریزی شهری کاربرد داشته و نه تئوری‌هایی که به شکل «رویه‌ای» به برنامه‌ریزی نگریسته‌اند. تلاش شخصی لینچ برای شکل‌دهی و بسط خصیصه‌های کارکردی «فرم خوب شهر»، نمونه‌ای آشکار از این بحث جاری است (بنرجی و لوکایتو، ۱۳۹۴) هدف غایی طراحی شهری، افزایش کیفیت زندگی در شهرها از طریق آنچه زمانی لینچ «ساخت خلاقانه فرم شهر» نامیده است (Lynch, Banerjee et al. 1995). نقطه تمرکز «طراحی شهری الگو/ محتوا محور»، همانا آرایش، مفصل‌بندی و پیوند مؤلفه‌های فضایی فرم شهری است. این ماهیت کالبدی و کارکردی طراحی شهری، گرچه رایج بوده و در مورد آن کاوش‌های مناسب بسیاری نیز انجام شده است، اما پاسخگوی مقیاس روبه گسترش کاربست‌ها و حیطه تحقیقاتی آن نیست. طراحان شهری، نیازهای مختلف و بعضاً ناشناخته افراد و گروه‌های جامعه را مدنظر قرار می‌دهند؛ در حقیقت، این افراد یا گروه‌ها، «کارفرمایان حقیقی» طراحان شهری را نمایندگی می‌کند (Mera, 1967). از «طراحی شهری الگو/ محتوا محور» انتظار می‌رود تا به‌واسطه افزایش پیوندها و ارتباطات در داخل و نیز بین حوزه‌های شهری و نیز از طریق آفرینش خیابان‌های پیاده‌مدار و افزایش کارکرد، راحتی و زیبایی فضاهای عمومی، به ارتقاء کیفیت زندگی ساکنین شهر کمک کند.

طراحی محتوایی فضاهای عمومی یکی از نقاط تمرکز مهم در «طراحی شهری الگو/ محتوا محور» است. با این وجود، چنان که «مارک فرانسیس» باور دارد، موفقیت طراحی شهری محتوایی در آفرینش فضاهای همگانی موفق و دمکراتیک، نسبی بوده است. گرچه فضاهای همگانی جزء فضاهای برنامه‌ریزی شده و مختلط (از حیث کاربری) هستند، اما اغلب به در برگیری تنها یک «توده متجانس» از عموم مردم (و نه اختلاطی متنوع از افراد) منتهی می‌شوند. فرانسیس در مقابل فضاهای عمومی با کاربری مختلط، مفهوم «مکان‌های واجد زندگی مختلط» پیشنهاد می‌کند. از دیگر سو، «طراحی شهری فرآیند/ رویه محور»، به تطبیق پذیری فضا برای شکل‌گیری الگوهای بعد چهارم زندگی انسان؛ یعنی زمان، فعالیت متنوع و به‌طور کلی ساختارهای فضایی - عملکردی شهر در قالب فرآیندهای طراحی توجه خاص دارد. شناخت دقیق نسبت به فرآیند طراحی به اندازه محتوای پایانی، با اهمیت است. چنین شناختی حتی برای کسانی که درگیر سیاست‌ها و کنترل‌های طراحی هستند نیز اهمیت دارد، چرا که برای بهبود کیفیت محیط، حمایت هوشمندانه از فرآیند طراحی و مداخله دقیق در آن، به اندازه شناسایی متغیرهای اثرگذار (زمینه‌ای، عملکردی، یا طبیعی) و اصول طراحی شهری، اهمیت دارد. بسیاری از تعاریف طراحی شهری، عمدتاً طراحی را به‌مثابه یک «فرآیند» دیده‌اند که بر رویکردی نظری - تحلیلی، خلاقانه، میان رشته‌ای و واجد نگرش حل مسئله تأکید دارد؛ و تلاشی است برای کنترل و نظارت بر خروجی‌های طراحی و مستلزم همکاری و مشارکت با کارفرمایان مختلف و عموم مردم می‌باشد (حبیبی و مقصودی، ۱۳۹۰).

نمودار شماره (۱): گفتمان تئوریک مرتبط با «طراحی شهری» بر اساس «فرا نظریه لنگ»

(منبع: شعله و همکاران، ۱۳۹۶)

بازآفرینی شهری

در حوزه مرمت و حفاظت شهری ابتدا واژه Regeneration تا حدودی به‌عنوان معادل جدید برای Renewal به کار می‌رفت و خود واژه تازه‌ای نبود (Donnison and Middleton, 1987). ولی به تدریج، این واژه در مقابل مختصات و تبعات منفی نوسازی شهری، بار معنایی مثبتی پیدا کرد (Cowan, 2005). بازآفرینی به معنای باز تولید یا ترمیم طبیعی بخشی از یک تمامیت زنده است که در معرض نابودی قرار گرفته است (لطفی، ۱۳۸۶). بازآفرینی از طریق بهبود حیات محیطی، اقتصادی و اجتماعی شهر به دست می‌آید و طیف وسیعی از فعالیت‌ها را توصیف می‌کند که زندگی جدیدی به مناطق فرسوده و کهن شهر می‌بخشند و بدین لحاظ باعث تجدید حیات ساختمان‌ها، زیرساخت‌ها، تأسیسات شهری و محیط ساخته شده می‌شود و منجر به توسعه‌ی مجدد ساختارهایی می‌گردد که پایان عمر مفیدشان فرا رسیده است (Galdini, 2005).

جدول شماره (۲): واژه بازآفرینی به تفکیک معنای لغوی، مفهومی، هدف، اصول و زمان اقدام

واژه	بازآفرینی (Regeneration)
معنای لغوی (معادل)	- بازآفرینی و معاصر سازی - تمدیدسازی و از نو سر برآوردن - نو شدن و به روز شدن
معنای مفهومی (تعریف)	- خلق فضای شهری جدید با حفظ ویژگی‌های فضایی کالبدی و فعالیت‌های قدیم - ارائه شخصیت و هویت متفاوت
هدف	- بازآفرینی فضا با ویژگی‌ها و ارزش‌های کهن فضا - بهسازی، نوسازی و بازسازی - شخصیت و هویت مستقل یافتن
اصول	- حفظ ویژگی‌های باارزش بافت کهن (در صورتی که برنامه بازآفرینی شهری در عرصه بافت‌های تاریخی اتفاق بیافتد) - خلق فضاهای جدید متناسب با نیاز روز - بازآفرینی و تعریف مجدد ارزش‌های بهتر برای پاسخ‌گویی به نیازهای معاصر
زمان اقدام	- مستمر، مقطعی و بلندمدت

(منبع: Robert, 2001)

مفهوم بازآفرینی شهری، بسته به سطح توسعه‌ی کشور می‌تواند به طرق مختلفی تعریف شود. در اقتصادهای بسیار توسعه یافته، هدف بازگشت به شهر می‌باشد، که به وسیله باززنده‌سازی مرکز شهر، بازگرداندن فعالیت در چارچوب رقابت سریع جهانی و اجرای طرح‌های بهبود کیفیت محیط زیست، با دیدی گسترده جهت تمرکز در مرکز شهر انجام می‌شود (دیزجی، ۱۳۹۰: ۵۱). در ادبیات اخیر دنیا، واژه «بازآفرینی شهری»، به‌عنوان یک واژه عام که مفاهیم دیگری نظیر بهسازی، نوسازی، بازسازی، توانمندسازی و روان بخشی را در برمی‌گیرد، به کار می‌رود. بازآفرینی شهری فرآیندی است که به خلق فضای شهری جدید با حفظ ویژگی‌های اصلی فضایی (کالبدی و فعالیت‌های) منجر می‌گردد. در این اقدام فضای شهری جدیدی حادث می‌شوند که ضمن شباهت‌های اساسی با فضای شهری قدیم، تفاوت‌های ماهوی و معنایی را با فضای قدیم به نمایش می‌گذارند (حبیبی، مقصودی، ۱۳۸۶: ۵). بازآفرینی شهری نگرش و اقداماتی جامع و یکپارچه برای حل مشکلات شهری منطقه‌ی هدف عملیات است که در نهایت به یک پیشرفت پایداری اقتصادی، کالبدی، اجتماعی و محیطی خواهد انجامید. بازآفرینی (معاصر سازی) یعنی تولید

سازمان فضایی جدید منطبق بر شرایط تازه و ویژگی‌های نو که همگی در ایجاد روابط شهری جدید و یا تعریف دوباره روابط شهری کهن یا موجود مؤثر می‌افتد. در این رویکرد توجه به حفظ ارزش‌های فرهنگی و ثروت‌های بومی و تاریخی، انتقاد از ساخت و سازهای دارای یک نوع کاربری به جای کاربری‌های متعدد، توجه به اقدامات کیفی به موازات اقدامات کمی، مشارکت گروه‌های اجتماعی در فرآیند بازآفرینی و غیره مشهود می‌باشد. در حال حاضر، استفاده بهینه از اراضی شهری به منظور حداکثر بهره‌وری از منابع موجود از طریق بهسازی و بازآفرینی عرصه‌های فرسوده و نابسامان، جلوگیری از توسعه و گسترش شهرها در مناطق پیرامونی و استفاده مجدد از ساختارهای تاریخی، از محورهای اصلی و اولویت‌های برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران شهری در کشورهای توسعه یافته و حتی برخی کشورهای در حال توسعه است (Izadi, 2006: 19). بازآفرینی شهری، توسعه شهری به مفهوم رشد کمی عناصر کالبدی شهر برای اسکان جمعیت و ارتقاء کیفیت زندگی، در قالب طرح‌های توسعه شهری رخ خواهد داد. توسعه درونی شهری در حقیقت به کارگیری توان‌های بالقوه و بالفعل موجود در برنامه‌ریزی‌های شهری، تلاش در جهت ایجاد تعادل در نحو توزیع کیفی و کمی جمعیت، هماهنگی میان بنیان‌های زندگی شهری و استفاده از مشارکت و پویای اجتماعی مردم و غیره است (آئینی، ۱۳۸۷: ۴۰۷).

خصوصیات و ویژگی‌های بازآفرینی

- فعالیتی مداخله‌گرایانه است؛
- فعالیتی است که بخش‌های مختلف از دولتی گرفته تا خصوصی و مردمی را درگیر می‌کند؛
- فعالیتی است که توانایی اعمال تغییرات اساسی را در ساختار سازمانی خود داشته باشد تا بتواند در مقابل تغییرات اقتصادی، اجتماعی، محیطی و سیاسی واکنش نشان دهد؛
- روشی است برای بسیج تلاش‌های جمعی و زمینه‌سازی برای توافق بر روی راحل‌های مناسب؛
- روشی است برای تعیین سیاست‌ها و فعالیت‌های طراحی شده به قصد بهبود شرایط مناطق شهری و توسعه ساختارهای سازمانی لازم برای پشتیبانی به جهت نیل به اهداف تعریف شده؛
- محتویات بازآفرینی شهری را نظام شهری که به‌عنوان یک کل و به‌عنوان یک روند اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و محیطی تعیین می‌کند (رابرتز و سیاک، ۱۳۹۳: ۲۱).

اصول و فرایند بازآفرینی شهری

بازآفرینی شهری شامل ابعاد اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی در مقیاس‌های شهری، منطقه‌ای و ملی و مشتمل بر اصول زیر می‌باشد:

تغییر و تحولات اقتصادی: افزایش فرصت‌های شغلی، بهبود توزیع ثروت، پرورش استعدادها، افزایش مالیات و مستغلات محلی، ارتباط میان عمران و بهسازی محلی، منطقه‌ای و شهری، جذب سرمایه‌گذاری‌های داخلی.

تغییر و تحولات اجتماعی: بهبود کیفیت زندگی و روابط اجتماعی، کاهش جرم و جنایت، غلبه بر بدنام‌سازی و محرومیت اجتماعی.

حکمرمایی: سازماندهی مجدد ساز و کارهای تصمیم‌سازی از طریق تفاهم دموکراتیک، افزایش میزان فضای همکاری و مشارکت، در نظر گرفتن انتظارات مختلف، تأکید بر مشارکت‌های منطقه‌ای گوناگون، توجه به تعاملات میان سازمان‌ها و نهادها و روابط درونی آنها.

تغییر و تحولات کالبدی: حل مسائل مرتبط با فرسودگی کالبدی همراه با اراضی جدید و ضروریات متناسب.

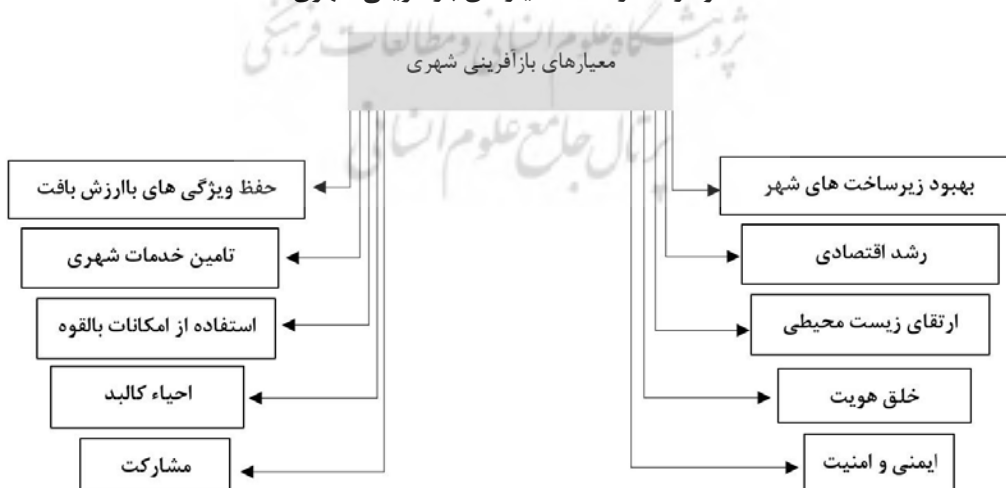
کیفیت محیط زیست و توسعه پایدار: بازآفرینی شهری باید سبب ارتقاء توسعه متوازن و مدیریت اقتصاد جامعه و محیط زیست گردد. البته دستیابی به چنین رویکرد یکپارچه‌ای، مستلزم احیاء خلاقیت‌های جامعه و به‌کارگیری آن در بازآفرینی می‌باشد (کشاورز، ۱۳۸۹: ۹).

جدول شماره (۳): شاخص‌های بازآفرینی شهری

بعد	شاخص‌های بازآفرینی	
عملکرد	۱- خلق فضاهای محرک	- هنری-فرهنگی - گذراندن اوقات فراغت - رویدادهای فرهنگی - فضاهای باز شهری - فعالیت‌های برندسازی
	۲- اقدامات جامع و یکپارچه	- برنامه‌ریزی در تمام سطوح - در نظر گرفتن تمام رویکردهای بازآفرینی
	۳- صنایع خلاق و نوآور	- هنر خیابانی - طراحی فضاهای معدنی - رویدادهای فرهنگی
اجتماعی فرهنگی	۱- سرمایه اجتماعی	- حفظ ارتباطات اجتماعی - اعتماد و همبستگی - امنیت - حس تعلق
	۲- حفاظت و احیاء میراث تاریخی فرهنگی	- هویت - پنا - بافت
	۳- توانمندسازی	- تقویت روابط اجتماعی - بررسی سطح سواد
اقتصاد	۱- اقتصاد مبتنی بر فعالیت‌ها	
	۲- سرمایه‌گذاری اقتصادی	
بصری	۱- وجود هویت بصری در کالبد	- منظر متمایز
	۲- معاصر سازی بافت‌های با ارزش	- احیاء بافت‌های با ارزش - طراحی فضاهای شاخص و نمادین

(منبع: عین الهی و محمدی، ۱۳۹۴)

نمودار شماره (۲): معیارهای بازآفرینی شهری

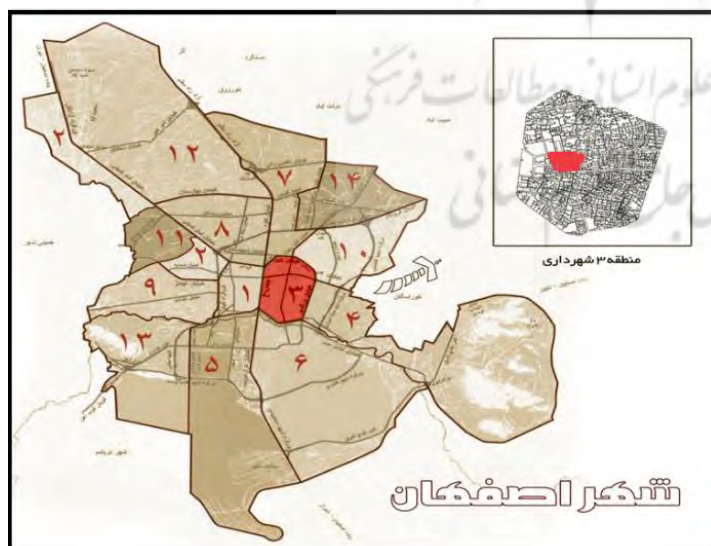
(منبع: لارستانی و مهدوی، ۱۳۹۶)

جدول شماره (۴): چارچوب نظری

اصول و فرایندها	راهکارهای	شاخص‌ها	معیارها
۱- تغییر و تحولات اقتصادی	۱- فرهنگ ایزاری در بازآفرینی	بعد عملکرد	۱- بهبود زیرساخت‌های شهر
۲- تغییر و تحولات اجتماعی	۲- مباحث زیست محیطی و کالبدی در بازآفرینی	۱- خلق فضاهای محرک	۲- حفظ ویژگی‌های باارزش بافت
۳- حکمروایی	۳- صنعت‌زدایی فرصتی برای بازآفرینی شهری	۲- اقدامات جامع و یکپارچه	۳- رشد اقتصادی
۴- تغییر و تحولات کالبدی	۴- خدماتی شدن، تجدید ساختار کارکردی و بازآفرینی شهری	۳- صنایع خلاق و نوآور	۴- تأمین خدمات شهری
۵- کیفیت محیط زیست و توسعه پایدار	۵- باز توسعه از درون آفرینی	بعد اجتماعی فرهنگی	۵- ارتقای زیست محیطی
	۶- نگرش مشارکتی و تعاملی شرط اساسی بازآفرینی	۱- سرمایه اجتماعی	۶- استفاده از امکانات بالقوه
		۲- حفاظت و احیاء میراث تاریخی فرهنگی	۷- ایمنی و امنیت
		۳- توانمندسازی	۸- مشارکت
		بعد اقتصاد	۹- خلق هویت
		۱- اقتصاد مبتنی بر فعالیت‌ها	۱۰- احیاء کالبد
		۲- سرمایه‌گذاری اقتصادی	۱۱- ارتقای پیاده‌مداری در بافت
		بعد بصری	
		۱- وجود هویت بصری در کالبد	
		۲- معاصر سازی بافت‌های با ارزش	

معرفی محدوده مورد مطالعه

شهر اصفهان دارای طول جغرافیایی ۵۱ درجه و ۳۹ دقیقه و ۴۰ ثانیه شرقی و عرض جغرافیایی ۳۲ درجه و ۳۸ دقیقه و ۳۰ ثانیه شمالی می‌باشد. اصفهان در خارج از محدوده شهری از غرب به سمت خمینی شهر و نجف آباد، از جنوب کوه صفه و سپاهان شهر، از سمت شمال به شاهین شهر و از شرق نیز به منطقه بیابانی منتهی می‌گردد و محدوده شهری آن به چهارده منطقه شهری تقسیم می‌شود. محدوده مورد مطالعه (محلہ حسن‌آباد) در قسمت مرکزی شهر و به لحاظ منطقه‌بندی شهری، در منطقه ۳

نقشه شماره (۱): موقعیت منطقه ۳ در اصفهان و موقعیت محلہ در منطقه ۳

شهرداری که جزء مناطق تاریخی اصفهان به شمار می‌آید، قرار دارد. منطقه ۳ اصفهان بخش نسبتاً وسیعی از محدوده مرکزی شهر اصفهان را در بر می‌گیرد که از جنوب به رودخانه زاینده‌رود و خیابان‌های حاشیه‌ای آن، از شمال به خیابان عبدالرزاق، از شرق به خیابان بزرگمهر و از غرب به خیابان‌های چهارباغ عباسی و چهارباغ پایین محصور می‌باشد. یک محور شمالی-جنوبی مرکب از خیابان‌های عبدالرزاق و فرشادی در تلاقی با دو محور شرقی-غربی شامل خیابان‌های استانداری، نشاط و هائف هستند. این قطعه در قسمت جنوب غربی منطقه ۳ شهرداری قرار دارد.

چارچوب بیانیه چشم انداز بر اساس اصول و شاخص‌های بازآفرینی با کاربری فراپارچه طراحی شهری در بافت تاریخی حسن آباد

بیانیه چشم انداز

بافت تاریخی محله در حسن آباد نقش تاریخی - گردشگری در مقیاس جهانی است و در مقیاس‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی نقش ارائه خدمات گردشگری را بر عهده دارد. بهسازی عناصر بارزش تاریخی این محله با سرمایه‌گذاری بخش همگانی صورت گرفته است. این محله پر نشاط و سرزنده و دارای قطب‌های جاذب برای گذران اوقات فراقت درون شهری و مقصد گردشگری و پذیرایی در مقیاس ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی است. بهبود کیفیت زیست محیطی، خلق فضاهای محرک، ارتقاء صنایع خلاق و نوآور، سرمایه‌گذاری اقتصادی با ورود کاربری‌های مکمل خدمات گردشگری، حفاظت و احیای میراث تاریخی فرهنگی با نوسازی محلات مسکونی فرسوده، معاصر سازی بافت با ارزش و بهسازی عناصر تاریخی محله حسن آباد را به محل مناسب برای زندگی، گذران اوقات فراقت و کار تبدیل کرده است.

جدول شماره (۵): چارچوب بیانیه چشم‌انداز

کاربریت چارچوب در مورد محله حسن آباد اصفهان	چارچوب بیانیه چشم انداز		
	معنای ضمنی	معنا	نکات لنگرگاهی
نقش تاریخی-گردشگری جهان	معنای صریح		
پایه اقتصادی: خدمات گردشگری-تفریحی و فرهنگی			
خلق فضاهای محرک ایجاد صنایع خلاق و نوآور باز آفرینی و ایجاد کالدهای جدید با استفاده از الگوهای معماری بارزش بافت استفاده از نشانه‌های کالبدی تاریخی در انسجام بافت تاریخی ایجاد هویت بصری در کالبد معاصر سازی بافت‌های بارزش	مورفولوژی عملکرد کالبدی و منظر	هویت	جزئیات
استفاده از ساکنان خلاق و هنرمند (هنرمندان صنایع دستی) و دارای مهارت و ایده در بخش‌های فرهنگی و گردشگری محله تقویت قرارگاه‌های رفتاری در جهت افزایش تعاملات اجتماعی، ملاقات، گفت‌وگو و تبادل افکار و نظریات از هر طبقه اجتماعی حفاظت و احیای میراث تاریخی فرهنگی توانمندسازی در حفظ سرمایه‌های اجتماعی	مورفولوژی اجتماعی ادراکی فرهنگی		
ایجاد فضاهای شهری برای تجمع مردم افزایش کاربری‌های مختلط سرمایه‌گذاری اقتصادی بر پایه‌ی اقتصاد مبتنی بر فعالیت‌ها	مورفولوژی اقتصادی		
مقصد گردشگری-تفریحی در مقیاس ملی، محلی و بین‌المللی	جایگاه محلی	ساختار	

ساختار تاریخی محور بازارچه حسن آباد

آنچه از بافت تاریخی شهر اصفهان برجای مانده است، همچنان نشان از ویژگی‌های تاریخی و یادمانی منحصر به فرد دارد. محله حسن آباد، در این میان، به دلیل کیفیت‌های ریخت‌شناسانه و غنای محتوایی متمایز، به صورت پهنه‌ای واجد ارزش و بخشی

مشخص از زمینه تاریخی، قابل بازشناسی است. در این زمینه تاریخی، وجود عناصر ارزشمند و ارتباطی که از طریق وجود یک استخوان‌بندی قائم به شبکه گذر بندی تاریخی شکل می‌گرفته منسجم است، ترکیب متناسبی از موجودیتی که می‌توان آن را یک زمینه تاریخی ارزشمند واجد بارزهمندی های مکانی نامید را به نمایش می‌گذارد. از میان گذرها و میراث معماری و شهری موجود در این محله، «گذر تاریخی بازارچه حسن‌آباد» واجد بهترین نمونه از صورت مسئله‌های طراحی شهری است که شرایط را به‌سوی پرسشگری درباره مدیریت تغییر مبتنی بر ملاحظات «حفاظت» و «بازآفرینی» پیش برده است تا جایی که ممکن است این گذر، درنهایت به‌عنوان یک حوزه حفاظتی مورد توجه قرارگیری، یا حدودمرز آن به‌منظور حمایت از جنبه‌های کلیدی صرفاً بارزهمندی منظر تاریخی، تدقیق گردد. از همین رو، ضمن ارزیابی شرایط محدوده بارزهمند منطبق بر خط سیر گذر تاریخی، مفهوم ارتقای شاخص‌های طراحی شهری، استفاده از ابزار سنجش کیفیت مکان و اعمال فرآیند یکپارچه طراحی شهری، در این محدوده به آزمون گذاشته شده است. برای ارزیابی یکپارچه مؤلفه‌های مکان تاریخی، موجودیتی شامل پیوستاری از فضا به توده، در قالب سلسله مراتبی از فضای همگانی مرتبط، فضای نیمه‌عمومی، نیمه‌خصوصی و بنای ارزشمند به همراه ماهیت کارکردی اعم از فضای باز، محل تجمع، تفرج یا حضور به‌مثابه مفهوم هدف برای سنجش کیفیت و یا ارزیابی یکپارچه مؤلفه‌های مکان تاریخی، مورد نظر قرار گرفته است. در قالب موردپژوهش گذر بازارچه حسن‌آباد، بازنمود این مفهوم در نمونه‌های «مسجد سارتنقی»، «مقبره باباشیر»، «امام زاده احمد (ع)»، «زورخانه حسن‌آباد» و «کاروانسرا مقصود بیک» به همین ترتیب، به‌صورت «محدوده‌های واجد بارزهمندی خاص» در نظر گرفته شده‌اند.

نقشه شماره (۲): فضاهای اصلی تعریف‌کننده «محدوده‌های واجد بارزهمندی خاص» در محور بازارچه حسن‌آباد، جهت ارزیابی «شاخص کیفیت طراحی شهری» و بازطراحی به کمک فرآیند «طراحی شهری یکپارچه»

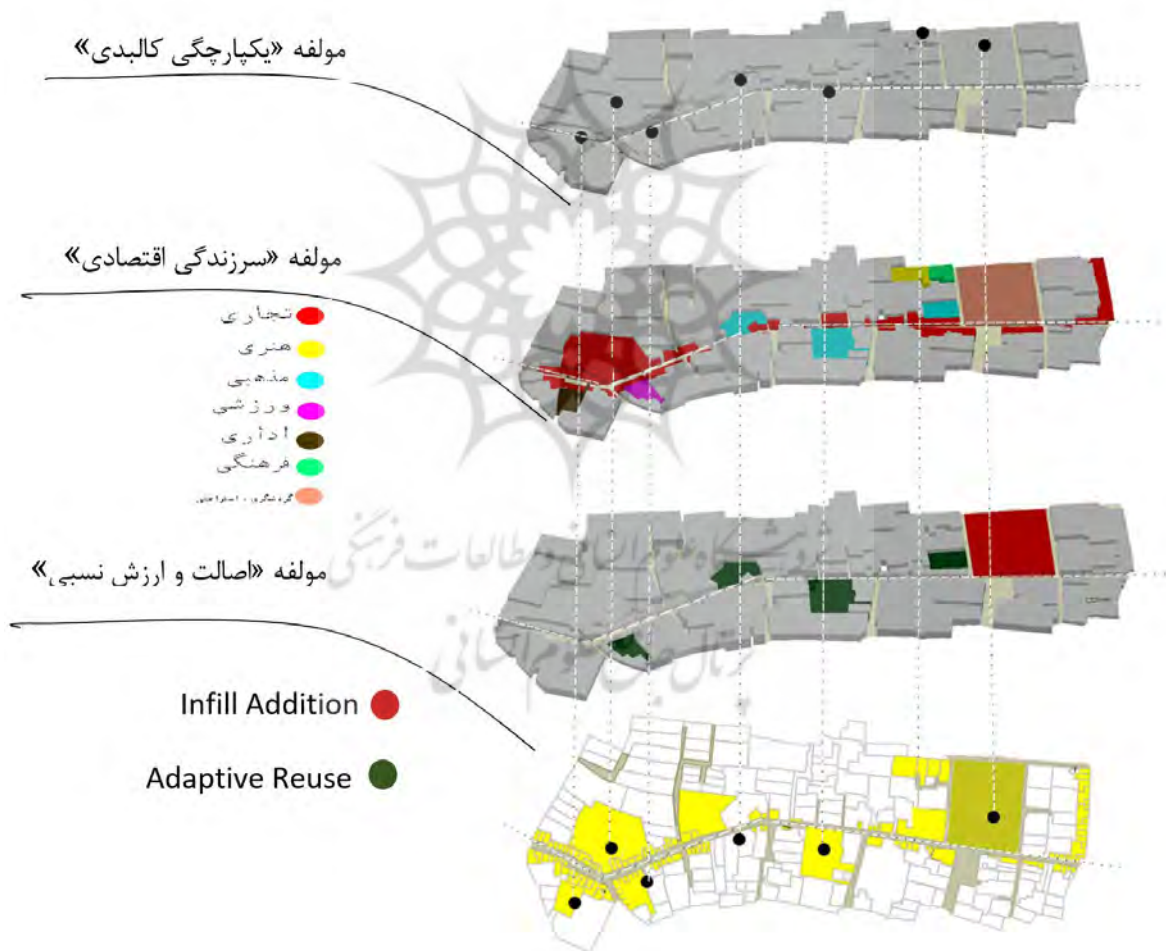
ارائه روند طراحی یکپارچه استخوان‌بندی پیشنهادی فضاهای تاریخی موردنظر

بر مبنای چارچوبی که در قسمت فرآیند الگو تدوین شده است در ارزیابی «شاخص کیفیت طراحی شهر» موارد زیر ملحوظ گردیده است:

الف) در فضای مقابل «تکیه گنبدان» مؤلفه «سرزندگی اقتصادی» بالاتر از حد میانگین مناسب قرار دارد، بنابراین نیاز به «بازسازی» دارد و بدین ترتیب رویکردی اتخاذ شده است که در عین اعمال حداقل تغییر ممکن به منظور حفظ ارزش تاریخی و فرهنگی «مکان»، سبب سرزنده شدن فعالیت‌ها و حضورپذیری بیشتر مردم شود.

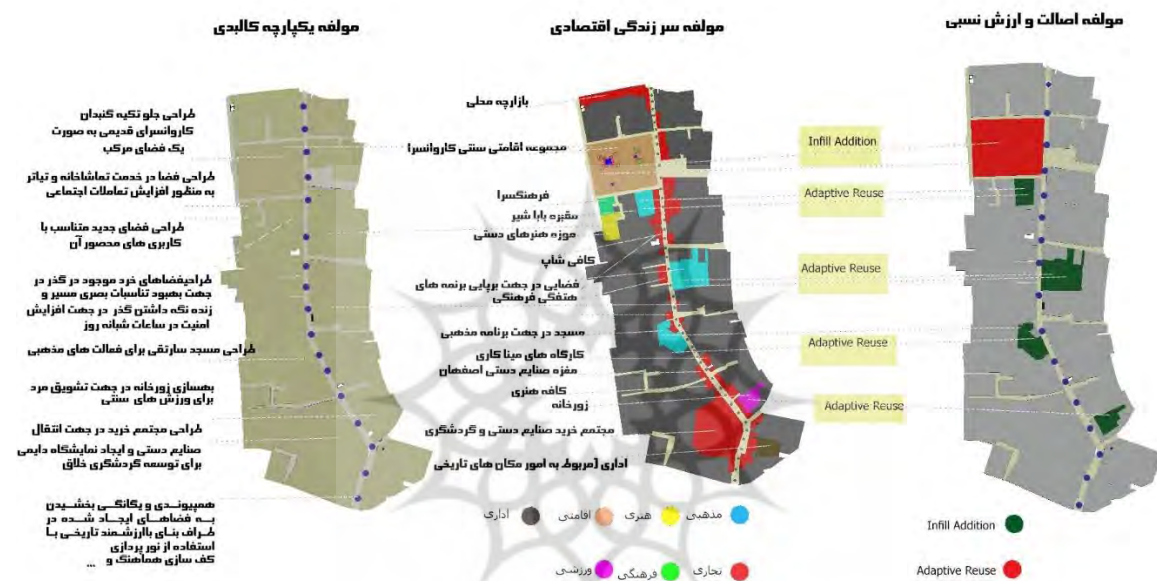
ب) سایر مؤلفه‌ها در دو مکان نیاز به «بازآفرینی» دارند و رویکردی که عامل انجام هر اقدام ضروری برای مرمت و حفاظت مکان تاریخی - فرهنگی و «قابل استفاده» نمودن آن‌ها برای انطباق با کارکردهای معاصر می‌شود.

ج) «مؤلفه اصالت و ارزش نسبی» را می‌توان حاصل وحدت در آثار معماری و هنرهای وابسته به آن در بنا و فضای تاریخی تعبیر کرد که در طراحی پیشنهادی سعی شده است از طریق رویکردهای زمینه‌گرای «استفاده مجدد خلاقانه و تطبیق یافته از بناهای تاریخی» (Adaptive Reuse-Adaptation) در بناهایی ارزشمند تاریخی مهجور مانده و «طراحی‌های جدید در بافت تاریخی» (Infill Addition) در فضاهایی که امکان طراحی جدید دارند، این اتحاد درونی حفظ شود و این تصور در ذهن مخاطب ایجاد گردد که تمامیت مجموعه، «یک پیوستار» واحد است که گویی به شکلی یکپارچه طراحی گردیده است.

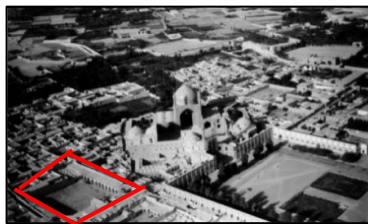
طراحی یکپارچه بر مبنای «طراحی‌های جدید Infill Addition استفاده دوباره خلاقانه و تطبیق یافته Adaptive Reuse نقشه شماره (۳): طراحی یکپارچه «مسجد سار تقی»، «مقبره بابا شیر»، «امام زاده احمد (ع)»، «زورخانه حسن آباد» و «کاروانسرا مقصود بیک» و فضاهای متصل مابین آن‌ها

در بازطراحی محدوده واجد بارزهمندی خاص گذر بازارچه حسن‌آباد، بر اساس روش «شاخص کیفیت طراحی شهری» و فرآیند یکپارچه طراحی شهری، مفهوم انسجام بخشی فضایی و ایجاد وحدت دوباره مورد تأکید بوده است. این بدان دلیل است که در روند فرسودگی و منسوخ شدگی فضاهای شهری مستقر بر استخوان‌بندی تاریخی شهر، بسیاری از فضاها به تدریج از چرخه حیات فعال شهری خارج شده، علیرغم اقدامات و بهسازی انجام گرفته، در عمل به صورت فضاهای متروک و بلااستفاده درآمده‌اند. در این بستر، سود بردن از فعالیت‌ها و بناهای گذشته به معنای بازگشت به ساختار فضایی کهن و روابط منتج از آن نخواهد بود بلکه به معنای تعریف مجدد ساختار فضایی و رسیدن به مرتبه‌ی بالاتر از مزیت‌های فضایی است در این طرح هم «حفاظت» و هم «بازآفرینی»، هر دو در پی روزآمدی مفاهیم گذشته، کالبد مردم‌وارانه، ارزش‌های مستتر، خاطره‌های جمعی و هنجارهای شهری، در قالبی جدیدند، به گونه‌ای که دربردارنده الگوهای کالبدی قدیم و محتوای کارکردی امروزی است. این اقامتگاه و کاروانسرا به جای کاروانسرای مقصود بیک که در طی زمان متروک شده است با الگو برداری از معماری قدیم این کاروانسرا طراحی می‌شود.

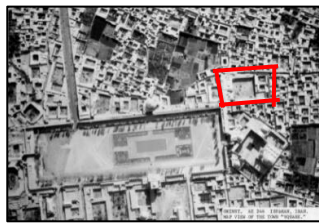

نقشه شماره (۴): پلان طراحی پیشنهادی با رویکرد فرایند یکپارچه طراحی شهری در بازآفرینی شهری بافت‌های تاریخی

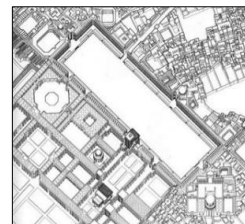
طراحی مکان اقامتی سنتی (کاروانسرا) این اقامتگاه و کاروانسرا به جای کاروانسرای مقصود بیک که در طی زمان متروک شده است و با الگو برداری از معماری قدیم این کاروانسرا طراحی می‌شود که تصاویری از شکل قدیمی کاروانسرای مقصود بیک در سال ۱۳۱۵ هجری شمسی در زیر مشاهده می‌شود (تصاویر ۱ تا ۳). نقشه‌های شماره ۵ و تصاویر ۴ تا ۷ نیز پلان اقدامات را نشان می‌دهند.

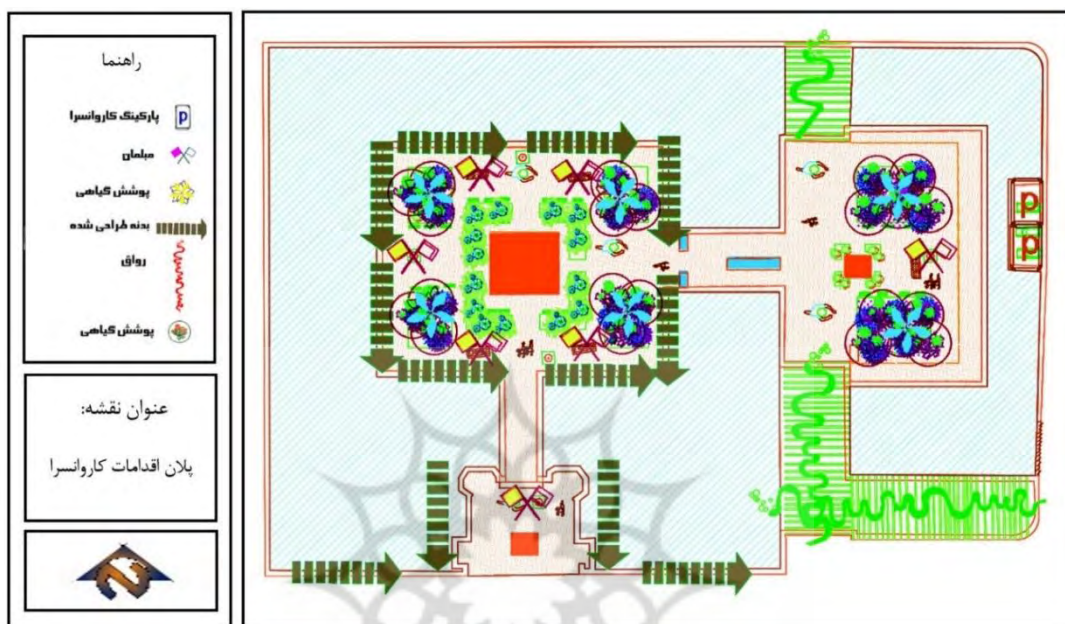
تصویر شماره (۳): عکس

تصویر شماره (۲): عکس هوایی

تصویر شماره (۱): پلان

نقشه شماره (۵): پلان اقدامات کاروانسرا

تصویر شماره (۵): پلان جدید کاروانسرا

تصویر شماره (۴): پلان جدید کاروانسرا

تصویر شماره (۷): پلان جدید کاروانسرا، جنوبی

تصویر شماره (۶): پلان جدید کاروانسرا، شمالی

طرح سه بعدی کاروانسرا بازسازی شده مقصود بیک

در تصاویر شماره ۷ تا ۱۲ نمونه تصاویر طراحی سه بعدی کاروانسرای بازسازی شده مقصود بیک نشان داده شده است.

تصویر شماره (۸): تسلط کل مجموعه بر سایر فرمها برای ایجاد جذابیت بصری و منظری متمایز

تصویر شماره (۷): تناسبات بصری برای انطباق فرم و عملکرد در منظر بصری کاروانسرا

تصویر شماره (۱۰): نوع مصالح و رنگ مصالح، پوشش گیاهی مناسب، کف پوش مناسب، آب و گیاهان معطر در ایجاد پویایی و ایستایی و غنای حسی در ایجاد امنیت در کاروانسرا

تصویر شماره (۹): هارمونی و هماهنگی اجزا و وحدت یکپارچه آنها در جذابیت کل اجزا در معاصر سازی بافت کاروانسرا

تصویر شماره (۱۲): تضاد فضایی از کاروانسرا با سایه مناسب و سرپناه در برابر باد در ایجاد منظر متمایز

تصویر شماره (۱۱): فرم و عملکرد در ورودیها، دیوارهای مجاور ورودی، سطوح خارجی قابل دسترس برای ایجاد رنگ تعلق برای گذراندن اوقات فراغت

مقایسه جداره جدید کاروانسرا با جداره قدیم کاروانسرا

در تصاویر شماره ۱۳ و ۱۴ جداره جدید و قدیم کاروانسرا نشان داده شده است.

تصویر شماره (۱۳): نمای قدیم کاروانسرا

تصویر شماره (۱۴): نفوذپذیری و وجود هویت بصری در کالبد
با بهره‌گیری از معماری قدیم در ساخت کاروانسرا

نتیجه‌گیری

تحقیق حاضر با تحلیل زمان مبنای طراحی شهری و سیر تحول دو جریان «حفاظت و بازآفرینی یکپارچه» شهری به‌عنوان محتوا و محصول فرایند یکپارچه طراحی شهری در فضاهای تاریخی و بیان دو الگوی جدید طراحی شهری فرآیند رویه محور و محتوا محور به این نکته رسید که «فرآیند یکپارچه طراحی شهری» حاصل جمع دو فرآیند مذکور می‌باشد و برای رسیدن به «یکپارچگی» در مکان تاریخی شهر به فرآیند طراحی شهری، توأمان با «حفاظت» و «بازآفرینی» در فضاهای تاریخی نیاز است. بررسی چارچوب‌های نظری جدید در این زمینه و دستیابی به «کیفیت یکپارچه مکان تاریخی» به‌عنوان نقطه عطف مبنای نظری، تدوین «مدل مکان تاریخی» که دارای ابعاد سه‌گانه «سرزندگی اقتصادی»، «یکپارچگی کالبدی» و «اصالت و ارزش نسبی» است را میسر کرد. در این بین جهت پیاده‌سازی فرآیند یکپارچه طراحی شهری در نمونه شهری و کاربست روش شناسی جدید «شاخص کیفیت بازآفرینی شهری» در ارزیابی همه جانبه و یکپارچه، زمینه تاریخی «محلہ حسن‌آباد» انتخاب گردید. بر این اساس الگویی جامع جهت تعیین «محتوا» و «فرآیند» طراحی شهری در زمینه تاریخی، می‌توان گفت مدیریت مناسب رابطه میان مؤلفه‌های کیفی مکان تاریخی، قرار گرفتن آن‌ها در طیف «حفاظت» و «بازآفرینی» به‌عنوان محتوا و کاربست رویکردهای زمینه‌گرایی طراحی شهری متناسب با هر کدام آن‌ها (به‌عنوان فرآیند)، راهبردی اساسی در جریان آفرینش مکان تاریخی را منجر خواهد شد. «حفاظت» و «بازآفرینی» به‌منظور معاصرسازی مکان‌های تاریخی لازم و مکمل یکدیگرند، اما باید در جریان طراحی یکپارچه آفرینش مکان تاریخی به‌طور دقیق مشخص شود که هر مؤلفه کیفی در کدام طیف واقع می‌شود و به کدام روش‌های طراحی شهری زمینه‌گرا نیاز است. بنابراین پژوهش حاضر سعی بر این داشته تا با ارزیابی این مؤلفه‌ها و تدوین «سیاست‌های معیاری طراحی شهری» مبتنی بر «حفاظت و بازآفرینی» حاصل از نتایج تحلیل شاخص بازآفرینی شهری در طراحی مکان‌های تاریخی راه رسیدن به یکپارچگی طراحی شهری در بازآفرینش فضای تاریخی را شناخته و با بازطراحی فضاهای تاریخی بخشی از گذر بازارچه حسن‌آباد سعی شده است که این یکپارچگی به تصویر کشیده شود.

منابع و مأخذ

- مهسا شعله، سهند لطفی، فریبا کیان. (۱۳۹۶). کاربست فرایند یکپارچه طراحی شهری در بازآفرینی مکان مبنای بافت‌های تاریخی باززنده سازی تداوم مکانی گذر سنگ سیاه شیراز، شیراز: دانشکده معماری شهرسازی.
- فرانک لاررستانی، افسون مهدوی، ارزیابی کیفیت معیارهای بازآفرینی شهری پایدار محله در محله ادیب شهر کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان.
- مصطفی بهزادفر، امیر شکیبامنش. (۱۳۸۷). جایگاه راهنماهای طراحی در فرآیند طراحی شهری و نقش آن‌ها در ارتقاء کیفیت فضاهای شهری.
- حمیدرضا بیگ زاده شهرکی. (۱۳۹۲). حفاظت از بافت تاریخی شهر یزد و کاهش آسیب پذیری آن با تأکید بر بحران ناشی از زلزله، مقاله دوره دکتری مرمت و احیای بناها و بافت‌های تاریخی، دانشگاه هنر اصفهان.
- علیرضا عندلیب، اشکان بیات، لیلا رسولی. (۱۳۹۲). مقایسه و تطبیق بازآفرینی بافت‌های فرسوده‌ی شهری بلوک خیام تهران (ایران) و پروژه لیورپول (بریتانیا)، تهران: دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.
- مهرنوش حسن‌زاده، حسین سلطان‌زاده. (۱۳۹۴). طبقه بندی راهبردها برنامه ریزی بازآفرینی بر اساس سطح پایداری بافت تاریخی، قزوین: دانشکده معماری شهرسازی واحد قزوین.
- الهام صالحی، ساسان لاریجانی. (۱۳۹۴). بازآفرینی بافت‌های تاریخی با تکیه بر احیاء عوامل و مؤلفه‌های هویت فرهنگی، دومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در عمران، معماری و شهرسازی، استانبول، ترکیه.
- سلیمان محمدی دوست، محمدعلی خان‌زاده، شهباز زیلابی. (۱۳۹۵). امکان سنجی به‌کارگیری اصول نوشهرگرایی در بازآفرینی پایدار محلات ناکارآمد و مسأله دار شهری با تأکید بر رشد هوشمند مورد پژوهی: بخش مرکزی شهر اهواز.
- امیرحسین محبی‌فر، محمدحسین صبحیه، یحیی حساس یگانه، شعبان الهی. (۱۳۹۶). حاکمیت برنامه بازآفرینی بافت ناکارآمد شهر تهران با رویکرد شبکه، پژوهش باغ نظر.
- مسعود شفیعی دستجردی، نگین صادقی. (۱۳۹۵). بررسی تحقق‌پذیری طرح‌های بازآفرینی بافت‌های فرسوده شهری به روش تلفیقی تحلیل شبکه‌ای-کارت امتیاز متوازن نمونه موردی: بافت فرسوده زینبیه اصفهان، پژوهش باغ نظر.
- مسعود صفایی‌پور، جواد زارعی. (۱۳۹۴). برنامه‌ریزی محله‌محور و بازآفرینی پایدار بافت‌های فرسوده شهری با تأکید بر سرمایه اجتماعی نمونه موردی: محله جولان شهر همدان، مجله آمایش جغرافیایی فضا، فصلنامه علمی - پژوهشی دانشگاه گلستان.
- امیرحسین شبانی، محمد سعید ایزدی، رویکردی نوین به بازآفرینی شهر خلاق، دانشکده هنر، معماری و شهرسازی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد، ایران.
- حسین محمدپور زرنندی، امینیان، ناصر. (۱۳۹۴). ارزیابی قابلیت پیاده‌های بازآفرینی راه‌های منظر گردشگری از توسعه پایدار شهری، فصلنامه علمی - پژوهشی اقتصاد و مدیریت شهری.
- سهند لطفی، محمد قضایی، بررسی تطبیق پذیری رهیافت نوزایی شهر در بازآفرینی بافت‌های تاریخی شهرهای ایران، اولین همایش ملی شهرسازی و معماری در گذر زمان.
- محمد اسکندری ثانی، مرتضی اسماعیل نژاد، محمدحسین فروزان. (۱۳۹۳). شراکت عمومی- خصوصی راهبردی در جهت بازآفرینی شهری مطالعه موردی: بافت فرسوده شهر بیرجند، همایش ملی بافت‌های فرسوده و تاریخی شهر؛ چالش‌ها و راهکارها